

שני גדיי עזים א' לפסח וא' לחגיגה

אי בפירקי דר' אליעזר פרק ל"ב וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק והלא די לו באחד שנאמר צדיק אוכל לשובע נפשו אלא אחד כנגד הפסח ואחד לעשות לו מטעמים דתנינן הפסח אינו בא אלא על השובע, וע' תרגום יונתן דאחד לשם פסח ואחד לשם חגיגה. והנה בפסחים ס"ט ב' תנן אימתי מביא חגיגה עמו בזמן שהוא בא בחול בטהרה ובמועט ופרש"י שהיה פסח מועט לאכילת בני החבורה ואוכלין חגיגה ואח"כ פסח כדי שיהא פסח גמר שביעתן ובזמן שהוא בא בשבת במרובה ובטומאה אין מביאין עמו חגיגה, וא"כ צ"ע שהרי בפירקא דר"א מבואר שיצחק לא הי' צריך לאכול ב' גדיי עזים, וא"כ למאי היה צריך עוד גדי עזים כדי שיאכל פסח על השובע, והרי הוי פסח שבא במרובה שאין מביאין עמו חגיגה.

והנה במשך חכמה פ' בא (ד"ה ועצם) כ' דמצות אכילת פסח היא רק בכזית והשאר אין בו כי אם מצוה דאכילת קדשים, ולכאוי ק' דאמאי כשהפסח מרובה אין מביאין חגיגה דהואיל ומצות אכילת פסח אינה אלא בכזית ראשון נמצא שאין מקיימין מצות אכילת פסח על השובע.

קו' זו דכירנא שהק' כב' אממור זללה"ה לרבנו בעל קהלות יעקב זללה"ה בחוהמ"פ

תש"ל, וכמדומ' שהשיב דאף אם לא יקיימו אכילת פסח על השובע, אבל כשהפסח מרובה א"א להביא חגיגה, דכיון שהוא מרובה הרי יהא נותר.

והנה אברהם אבינו קיים כל התורה כמבואר ביומא כ"ח ב' וילפי' מקרא עקב אשר שמע אברהם בקולי, וע"ש ברמב"ן וברא"ם מה שדנו אם שאר האבות קיימו כל התורה ומה שק' ע"ז מיעקב שנשא ב' אחיות ועמרם שנשא דודתו, וע' בגור אריה פ' ויגש שהאריך בזה, וע"ש שכי' לחלק בין עשין ללאוין דעשין יש מעלה לקיימם אף שאין מצוה וכמו נשים במצות עשה שהזמן גרמא, אבל מצות ל"ת אין שום מעלה להזהר ממה שלא הזהירה תורה, וע"ש מש"כ לת' לפ"ז קו' התו' בנדה ס"א ב' לענין לועג לרש דאמרי' כן גבי ציצית ולא לגבי כלאים ע"ש.

ולפ"ז י"ל שהרי נתבאר שבפסח מרובה שלא היו מביאין חגיגה, באמת שלא היו מקיימין על השובע, אלא שלא היה אפשר משום שיביאוהו לידי נותר, וא"כ י"ל שיצחק רצה לקיים אכילה על השובע, ואי משום לאו דנותר הרי לא היו חוששין להיזהר ממצות ל"ת אלא רק ממצות עשה, וע"כ הביא חגיגה אף שמאכלו לא היה ב' גדיי עזים וא"כ יהא נותר, ומשום שללאוים לא היו חוששים.

אך באמת שעיקר הקו' הנ"ל על המשך חכמה הרי אפשר ליישב באופן אחר, שמכוונים שלא לצאת ידי מצות אכילת פסח עד כזית אחרון, וא"כ באמת שמקיימים מצות אכילת פסח על השובע באופן זה, ויש להוכיח כן דאם נימא שבפסח מרובה באמת אין מקיימים מצות אכילת פסח על השובע, א"כ היה ראוי שלכתחילה לא יביאו פסח מרובה, ולא מצינו כן, ומוכח לכאוי' שגם בזה מקיימים, וע"כ צ"ל שמכוונים שלא לצאת עד כזית אחרון וכנ"ל.

והנה במגן אברהם סי' תע"ה ס"ק י"ד שכתב גבי אנסוהו עכו"ם לאכול מצה דיצא, אף על גב דמצות צריכות כוונה כמ"ש סי' ס"ד במידי דאכילה שאני שהרי אכל ונהנה בכך ומהאי טעמא אפילו ידע שהוא מצה ולא רצה לאכול ואנסוהו לאכול יצא כו' ע"כ, וע"י שם בפרי מגדים שמשמע שאף אם כיון שלא לצאת שיצא, ולפ"ז שוב לא יועיל מה שמכוין שלא לצאת בתחילת האכילה. אבל י"ל שהאבות שלא היו מחויבים במצות ורק שקיימו אותם א"כ כל שלא כונו למצוה ודאי שלא היה נחשב למצוה, ושוב היה אפשר לקיים על השובע בכזית האחרון.

הנה ר' יהודה ס"ל בב"ק פ"ז שסומא פטור ממצוות וא"כ יצחק היה פטור מן המצוות ולא היה חייב בפסח, אלא שבתו כ' שמדרבנן חייב, והרי האבות קיימו גם מצוות דרבנן וכד' חז"ל שאברהם קיים אפי' עירוב תבשילין.

מתי היו הברכות

ברמ"א סי' תקפ"ג ס"א כ' שנהגין בליל ראש השנה לאכול תפוח מתוק בדבש, ובביאור הגר"א כ' על שם ופריו מתוק לחכי וכמו שכתוב כריח שדה ומתרגמין חקל תפוחים והיה בראש השנה כידוע עכ"ל, וציינו מקורו לזהר, וזה אינו כד' המדרש פרקי דר' אליעזר שהיה בפסח.

'בנו זה' בסומא

ויאמר יצחק אל יעקב גשה נא ואמשך בני האתה זה בני עשו אם לא [כ"ז כ"א] בקובץ המאסף כרד ב' (או ט') חוברת ו' בשם ר' צבי הירש ניסנבוים הק' יצחק היה סגי נהור, והנה בסנהדרין ע"א היה אחד מהם גידם או חגר או אלם או סומא או חרש אינו נעשה בסו"מ שנאמר ותפשו בו אביו ואמו ולא גדמין והוציאו אותו ולא חגרין ואמרו ולא אלמין בנו זה ולא סומין אינו שומע בקולו ולא חרשין. וק' שיצחק היה סומא ומ"מ אמר בנו זה.

והנה בחק יעקב הל' פסח סי' תע"ג ס"ק ל"ט כ' דסומא לא יאמר בהגדה מצה זו כיון שאין רואה, ובחיי אדם כלל ק"ל אות י"א כ' דכיון דמגביה המצה ותופסו בידו שייך לומר מצה זו אף שאין רואה אותה, ובקו' אגדות יעקב על הגדה של פסח כ' דאישתמיטתיה להחיי אדם משנה זו דילפי' בנו זה ולא סומין ואף שתופסים אותו כדכתיב ותפסו בו אביו ואמו, ובתועפות ראם סי' ער"ה כ' דל"ק שכוונת הגמ' דלמאי קאמר בקרא זה אלא ע"כ דזה אתי לאשמעינן שיהיו יכולים להראות באצבע עליו ולא סומין, ועוד כ' שהרי במשנה אמרו בנו זה זהו שלקה בפניכם דמשמע שמעמידין אותו לפני ב"ד ואומרים זהו שלקה בפניכם א"כ ע"כ לאו הוו סומין שראו אותו שזהו שלקה

תיקונים לגיליונות קודמים - משולחן המערכת

הזכיר חג הסוכות בשמע"צ

בגליון פ' נח הובא מעשה בא' שברך ברהמ"ז בשמיני עצרת וטעה ואמר חג הסוכות ונזכר אחר שאמר בונה ברחמיו, והנה מי שלא הזכיר כלל את היו"ט צריך לברך אשר נתן ימים טובים כו' כמבואר בס' קפ"ח ס"ו, אבל כאן הרי יש ספק אם יוצא יד"ח כשאומר חג הסוכות, וא"כ א"י לברך מספק, והנה אחד המסובים היה לפני יעלה ויבא, והי' נ' שיאמר בקול ויוציא יד"ח, שהרי מי שלא אמר יעלה ויבא בר"ח בתפלת שמ"ע וסיים המחזיר שכינתו לציון אומר שם יעלה ויבא, כמבואר בס' תכ"ב ס"א, וא"כ יש לדון אם גם בברכת המזון אף שתקינו לברך ברכה בפנ"ע, אבל אפשר שיוציא יד"ח גם אם אמר במקום זה יעלה ויבא, וכמו דמהני אחר המחזיר שכינתו לציון. והנה העירו בזה שבבאוה"ל ריש סי' קפ"ח דן בזה לענין מי ששכח רצה ונזכר אחר בונה ירושלים וצריך לומר את הברכה אשר נתן שבתות כו' אבל אינו יודע לומר ברכה זו אם יכול לומר רצה, ומצדד שיכול, אלא שמסיק שם שלמעשה צ"ע. והנה במעשה הנ"ל אין תקנה אחרת ואין לו הפסד בזה ששומע יעלה ויבא מאחר.

לצאת יד"ח מאחורי הדלת

בגיליון פ' חיי שרה הובא מעשה בבחור ששמע הבדלה מאחורי הדלת ומכיון שבעה"ב לא התכוון להוציאו יד"ח לא יצא וזה ע"פ המבוי במשנ"ב לגבי תקיעת שופר לחולה. והובא לתמוה על הגר"א גנחובסקי זללה"ה שאמר לאותו בחור לצאת יד"ח הבדלה מאחר ולא להבדיל לעצמו, לפי שבמשנ"ב נקט לשון וודאי שלא יצא. והנה תיכף אחר השבת פנה למערכת נכבד א' שבאו אליו בשבת אורחים ובשעה שהתחיל לעשות קידוש היו מאחורי הדלת ולא רצו להפריע וע"כ נכנסו מיד כשסיים לקדש ואמרו שכיוונו לצאת יד"ח, כשמוע הנכבד את הדברים תומ"י הוציא את הגיליון והראה להם את הכתוב ורצה לומר עפ"י שלא יצאו יד"ח קידוש. אמנם ידי' הג"ר אליהו אדלשטיין אמר ליישב את ד' הגאון הנזכר שאמר שאותו ששמע הבדלה מאחורי הדלת לא יבדיל בעצמו אלא ישמע הבדלה מאחר, דהנה בגמ' ראש השנה כ"ח ב' מבואר דמה שצריך כוונת משמיע הוא למ"ד מצוות צריכות כוונה, והנה במג"א סי' ס"ה הביא משו"ת רדב"ז שמצוה דרבנן א"צ כוונה וא"כ ה"ה במצוה דרבנן א"צ כוונת משמיע. [וא' מאדמורי בית גור פקפק במנהג ישראל לומר ברכות השחר באזני אחרים ע"מ שיענו אמן, כיון שיוצאים יד"ח גם בלי כוונה ושוב לא יוכלו לברך וכנ"ל]. ונמצא שד' המ"ב שנקט לשון ודאי נאמרו דווקא בשופר אבל במצוות דרבנן י"ל דיצא. [וצ"ב למה לא חילק בין יום א' דר"ה ליום ב']. ולפ"ז נפקא לך שאם לא הזכיר הבחור הבדלה בשמו"ע הרי יש לחוש שהבדלה דאוי ולא יצא וא"כ ישמע דווקא מאחר מספק שמא אינו דאוי, ואם הזכיר בשמו"ע הרי הבדלה על הכוס דרבנן וא"כ יצא מבעה"ב וא"צ אפי' לשמוע מאחר. וכן לגבי האורחים שבאו בשבת, אם היה זה בלילה והאשה לא התפללה ערבית הרי חייבת מדאוי וצריכה לקדש לכתחילה, ואם התפללה הרי קידוש על הכוס דרבנן וכמבואר במג"א סי' רע"א, ויצאה יד"ח מאחורי הדלת, ובקידוש ביום שהוא מדרבנן יצאו יד"ח.

בפניהם, ועוד כ' דהך דינא שצריך שלא יהיו גדמין וסומין עד גמ"ד ואז כבר אין תופסין בו וע"כ ילפי' למעט סומין ע"ש. והנה בתחילת הפסוק כתיב גשה נא ואמשך האתה זה בני עשו כו', ולפ"ד החיי אדם הרי כשמששו שפיר אפ"ל בננו זה גם בסומא.

אתה עתה

אתה עתה ברוך ד' [כ"ו כ"ט], מעשה בסופר שכתב ס"ת מהודר ומדויק, ואמר שמי שעל כל טעות שימצא בו יתן מטבע זהב, ואחד מצא שכתב בפסוק זה שבמקום אתה עתה ברוך ד' היה כתוב להיפך עתה אתה ונמצא טעות בב' תיבות, וא"כ צריך ליתן לו ב' זהובים, והסופר טען שזה בא מטעות אחת שהחליף את התיבות זו עם זו.

שואל שלא מדעת בבגדי עשו

ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן [כ"ז ט"ו] וצ"ע איך הותר איסור גזל. [נצי"ר ש"י שחמד אותן מן נמרוד", וא"כ הרי היו הבגדים גזולים אצל עשו, וד' הקצות בס' ל"ד וכ"ד התיבות דגונב מן הגנב פטור גם מן הקרן ואין בו איסור גניבה וגזילה. ובמדרש [ס"ה ט"ז] מבו' עוד שבגדים אלו היו הכתנות עור שהלביש הקב"ה לאדה"ר וגולם נמרוד ועשו גולם מנמרוד, והנה בזוהר דף קמ"ב מצינו שיעקב הוא גלגול של אדה"ר, וא"כ שבו הבגדים למקומם, ושפיר מובן מה שהוסיף הכתוב 'החמודות' וכד' רש"י לרמוז על הנזכר. ז.ק.].

ביתה בתואל אבי אמך

קום לך פדנה ארס ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן [כח ב] והנה בתואל לא היה חי באותה שעה שהרי מת כשבא אליעזר ליקח את רבקה, וכמבואר ברש"י פ' חיי שרה (פכ"ד נ"ה), וכאן אמר ביתה בתואל. ובקדושין ה' א' הרי זה גיטך כו' על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות כל שלשים יום הרי זה כריתות, ובתו' כ' וא"ת אמאי לא אמר דהוי גט שהרי אם מת אביה יכולה היא ליכנס לבית ושוב אינה נאגדת בו דלאחר מיתת אביה לא חשיב בית אביה כדאמרינן בנדרים (דף מו.) קונס לביתך שאיני נכנס מת או מכרו מותר, וי"ל דבית אביה קרוים כל יוצאי חלציו של אביה אע"ג שמת, כדכתיב (בראשית לח) גבי תמר שבי אלמנה בית אביך אע"פ שמת אביה כדמוכחי קראי עכ"ל, והנה כאן צ"ל שגם בית אבי אמו הוי כמו בית אביו שיוצאי חלציו בכלל. ונפ"מ שאם אמר ה"ז גיטך ע"מ שלא תלכי לבית אבי אמך אין זה כריתות שיוצאי חלציו בכלל, וכן יש לדון נותן מתנה לחבירו ע"מ שלא ילך לבית אבי אמו שאסור גם אחר שמת אבי אמו. והי' אפ"ל רק אם כשאמר כן לא היה חי בזה אמרי' יוצאי חלציו בכלל וכמו שאמר שבי אלמנה בית אביך שבשעה שאמר לא היה חי, אבל אם היה חי הרי אפשר לפרש כפשוטו שכוונתו לבית שלו, אבל בד' התו' נ' שלא חילקו כן שכי' זאת על מנת שלא תלכי לבית אביך משמע שגם אם עכשיו הוא חי יש לפ' שיוצאי חלציו בכלל. שוב הראוני שבמלוא הרועים בקדושין עמד על פסוק זה, ובדבריו נ' שהוק' לו שכיון שאמר ביתה בתואל והזכיר שמו, דמי לפלוני שבזה אם מת מותר להיכנס לביתו.